

Sygn. akt *I ACa 1254/17*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Małgorzata Kaźmierczak

Sędziowie: SA Mikołaj Tomaszewski /spr./

SA Jan Futro

Protokolant: st. sekr. sąd. Agnieszka Paulus

po rozpoznaniu w 14 marca 2018 r. w P.

na rozprawie

sprawy z powództwa **Parafii (...)J. w S.**

przeciwko **Skarbowi Państwa- Wojewodzie (...)**

o ukształtowanie prawa lub zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

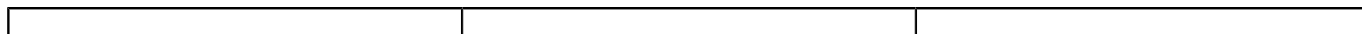
z dnia 2 czerwca 2017 r. sygn. akt XVIII C 512/15

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten tylko sposób, że początkową datę płatności odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie kwoty 2.903.095 zł (dwa miliony dziewięćset trzy tysiące dziewięćdziesiąt pięć) ustala na dzień 28 marca 2018 r. i oddala powództwo co do odsetek za okres poprzedzający tę datę;

II. w pozostałym zakresie apelację oddala;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda 11.250 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Mikołaj Tomaszewski Małgorzata Kaźmierczak Jan Futro

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 7 lipca 2011 r., skierowanym przeciwko Agencji (...) P. oraz Skarbowi Państwa - (...) P. i Staroście (...), powódka - Parafia (...) J. w S. domagała się:

1) przyznania od pozwanej Agencji (...) P. na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa, zapisane w księdze wieczystej S. tom 43, karta 1, stanowiące obecnie

działki ewidencyjne opisane w załączonym wyciągu z wykazu zmian danych ewidencyjnych - synchronizacyjnym o powierzchni 59.1861 ha (stan nowy) i w tym celu zobowiązanie pozwanej Agencji (...) P. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

2) przyznania od pozwanego - Skarbu Państwa - (...) P. lub Starosty (...) na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości, opisane w pkt 1, a nadto zobowiązanie w tym celu pozwanego Skarbu Państwa - (...) P. oraz Starosty (...) do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

3) przywrócenia od Skarbu Państwa - Starosty (...) na jej rzecz własności nieruchomości opisanych w pkt 1, z ograniczeniem jednak do działek nr (...) z arkusza mapy 4 obręb S.,

ewentualnie

4) przyznanie powódce od pozwanego Skarbu Państwa - Starosty (...) kwoty 3.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

W odpowiedzi na pozew Agencja (...) P. wniosła o oddalenie wobec niej powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, zarzucając brak legitymacji biernej (...), która powinna w sprawie występować jedynie jako statio fisci Skarbu Państwa.

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa - (...) P. i Starosta (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (obecnie Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej), wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa zastępstwa procesowego oraz o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę Powiatu (...) oraz Dyrektora (...) P. pozostałych kosztów postępowania.

Na rozprawie w dniu 1 lutego 2013 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie statio fisci Skarbu Państwa Wojewodę (...).

Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu przywrócił powódce własność nieruchomości położonej w S., stanowiącej działkę geodezyjnie oznaczoną numerem (...), o powierzchni 0,77 ha, dla której Sąd Rejonowy w Rawiczu prowadzi księgę wieczystą numer (...), w której aktualnie wpisany jest jako właściciel Skarb Państwa (...), zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz powódki 2.903.095 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 3 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty (punkt 2), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (punkt 3) oraz orzekł o kosztach procesu (punkty 4 i 5).

Wydając powyższy wyrok Sąd Okręgowy ustalił, że powodowa Parafia (...) J. A. w S. została erygowana (...). Kościół (...) w S. był wskazywany nieprzerwanie w rocznikach Archidiecezji (...) od 1870 r. Parafia posiada osobowość prawną w myśl art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, Proboszczem Parafii jest od dnia 1 lipca 2002 r. ksiądz R. K.. Arcybiskup Metropolita (...) - Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 21 lutego 2012 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Jako właściciel nieruchomości o powierzchni 64.67.56 ha, stanowiącej grunt parafialny, zapisanej w księdze wieczystej S., (...), co najmniej od dnia 29 maja 1843 r. było wpisane Beneficjum proboszczowskie przy K. R. - Katolickim w S. (K. P. S., zum K. von yeerchen). W dniu 29 października 1851 r. w KW S., tom 43, karta 1 jako właściciela hipotecznego wpisano (...) P. w S.. Dochód z ziemi kościelnej w S. przeznaczano na cele kultu religijnego. Powodowa Parafia była podatnikiem podatku gruntowego. W dniu 16 czerwca 1962 r. z KW S., tom 43, wykaz 1 odłączono parcelę art. matrykuły 35 o powierzchni 59.67.56 ha. Na skutek dalszych odłączeń - działki numer (...) o pow. 0,05.81 ha i (...) o pow. 0.29.00 ha w KW S. (...) pozostało 7,46.00 ha, którą to powierzchnię przeniesiono do KW nr (...).

Księga gruntowa prowadzona przez Sąd (...) w R. utraciła moc w dniu 1 stycznia 1989 r. i z dniem 31 maja 1990 r. założono nową księgę wieczystą KW (...). W KW nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Rawiczu jako właściciela nieruchomości o obszarze 5.00.00 ha, położonej w S., art. matrykuły 35, obejmującej łąkę i rolę wpisano (...) P. w S..

Protokołem przejęcia z dnia 28 marca 1950 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Państwa nieruchomość ziemską położoną w S., w powiecie R., należącą do Katolickiej Gminy K. S. o ogólnym obszarze 67.76,56 ha. W skład nieruchomości wchodziła stodoła murowana pod dachówką, obórka murowana po dachówką, inne budynki, przedsiębiorstwa i zakłady, a także 64.76.56 ha gruntów ornych i łąki o powierzchni 2.00 ha.

Protokołem dodatkowym z dnia 23 kwietnia 1951 r. w sprawie przejęcia na rzecz Państwa

nieruchomości ziemskiej Katolickiej Gminy K. w S., pow. R., gmina M., dokonano uzupełnienia i wyjaśnienia do protokołu z dnia 28 marca 1950 r. Wskazano, że nieruchomość kościelna S. składa się z następujących wykazów hipotecznych:

- S. (...) o obszarze 64.67.56 ha,
- S. (...) o obszarze 0.28.10 ha,
- S. (...) o obszarze 2.80.90 ha, łącznie 67.76.56 ha.

Z powyższego obszaru wyłączono dla celów kultu religijnego obszar ziemski położony w S., (...) o obszarze 0.28.10 ha (cmentarz, kościół) oraz nieruchomość zapisaną w (...) o powierzchni 2.80.90 ha (probostwo, ogród, rola, łąka, stodoła 8x25 mtr - razem 3.09.00 ha. Wskazano, że Skarb Państwa (...) przejął obszar 64.67.56 ha, w skład którego wchodzi rola i łąka. Zaznaczono, że wyodrębniono 5.00.00 ha na utrzymanie K. Proboszcza, pozostawiając do dyspozycji Skarbu Państwa obszar o łącznej powierzchni 59.67.56 ha.

W dniu 1 kwietnia 1961 r. dokonano spisu inwentarza majątku kościelnego, fundacyjnego i plebańskiego rzymsko-katolickiego kościoła parafialnego w S. p.w. św. J.. W skład nieruchomości i ruchomości kościelnych wchodziły m.in.: kościół z dzwonnica i cmentarzem, plebania, organistówka z podwórzem.

Na skutek założenia ewidencji gruntów w 1962 r. z obszaru o łącznej powierzchni 59,6756 ha ubyło 0,4895 ha. Łącznie do dyspozycji Skarbu Państwa pozostało 59.1861 ha. Odłączony w dniu 16 czerwca 1962 r. obszar o pow. 59.6756 ha został wykreślony z KW S., (...)1 i wpisany do KW (...). Obecnie przedmiotowe grunty zapisane są w księdze wieczystej nr (...). Z KW (...) do KW (...) zostały odłączone działki (...). Skarb Państwa jest wpisany jako właściciel również w KW (...) po przepisaniu prawa własności z KW (...). Działki ujawnione w KW (...) zostały oddane w użytkowanie wieczyste (...) Związkowi (...) do dnia 19 listopada 2098 r.

Wnioskiem z dnia 12 lipca 1990 r. Parafia R. - Katolicka p. w. Św. J. w S. zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 1 i art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wnosząc o przyznanie odszkodowania z tytułu utraconej własności nieruchomości wymienionych w wykazie zmian gruntowych o podanych tamże numerach ewidencyjnych działek o łącznym obszarze 59.67.56 ha stanowiących łąki i ziemię orną, położoną w S., a będących w posiadaniu osób fizycznych wymienionych w tym wykazie.

We wniosku wyjaśniono, że nieruchomość była częścią nieruchomości o łącznym obszarze 67.76,56 ha stanowiącej własność Parafii R. - Katolickiej (...) J. w S. i została przejęta w dniu 23 kwietnia 1951 r. na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki z dnia 20 marca 1950 r. Wskazano również, że na potrzeby proboszcza wyłączono (...). Jak dalek uzasadniono, wszystkie nieruchomości stanowią w przeważającej części własność indywidualnych rolników i w związku z tym nie można nieruchomości tej przywrócić w naturze, lecz tylko domagać się odszkodowania.

Wniosek został zarejestrowany w Komisji pod. sygnaturą (...)(...)

Do wniosku dołączono kserokopie protokołu (...) w R. z dnia 23.04.1951 r. kserokopie protokołu dodatkowego (...) w R. z dnia 23.04.1951 r., kserokopie protokołu Woj. Pełnomocnika ds. przejęcia dóbr martwej ręki z dnia 28.03.1950 r., kserokopie wykazu zmian gruntowych oraz mapę ewidencyjną wsi S..

Zarządzeniem z dnia 29 lutego 1996 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powodową Parafię o wszczęciu postępowania regulacyjnego w sprawie przyznania nieruchomości zamiennej w zamian za przejęte przez Państwo nieruchomości opisane we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego.

Pismem z dnia 15 marca 1996 r. Kościół R.-Katolicki p.w. św. J. w S. wniósł o przyznanie nieruchomości gruntowej zamiennej o obszarze 59.67.56 ha będącej we władaniu Agencji Rolnej (...) Skarbu Państwa w P. w rejonie G. lub w pobliżu położenia Parafii.

W dniu 10 kwietnia 1996 r. w Urzędzie Wojewódzkim - (...) L. odbyło się spotkanie przedstawicieli Parafii(...) J. w S., Agencji (...) P., Hodowli (...) (...) Sp. z o.o. w Ż. oraz (...) (...) sp. z o.o. w G.. W toku posiedzenia nie wypracowano konsensusu. Proboszcz Parafii nie wyraził zgody na przejęcie nieruchomości o łącznej powierzchni 13 ha, położonych w 8 miejscowościach, o niskiej klasie gruntów.

Pismem z dnia 15 kwietnia 1996 r. Kościół R.-Katolicki p.w. św. J. w S. nie wyraził zgody na zaproponowaną przez Urząd propozycję dotyczącą przyznania nieruchomości zamiennej o łącznej pow. 13 ha.

W piśmie z dnia 16 kwietnia 1997 r. Agencja (...)P. poinformowała powodową Parafię o wydzieleniu gruntów zamiennych za nieruchomości, których zwrot jest niemożliwy. Zaproponowano ogólną powierzchnię gruntów zamiennych w ilości 64,16 ha.

Pismem z dnia 3 lutego 1998 r. Kościół R.-Katolicki p.w. św. J. w S. wniósł o rozpoznanie zgodnie z treścią wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 12 lipca 1990 r. poprzez przyznanie nieruchomości gruntowej zamiennej będącej w posiadaniu Agencji Rolnej (...) Skarbu Państwa w P. w rejonie wsi G. lub w pobliżu położenia Parafii, zmienionego pismem z dnia 14 marca 1994 r. Ponadto wniesiono o uzyskanie akceptacji (...) w P. na przejęcie przez Parafię wydzielonego gruntu zamiennego.

Pismem z dnia 4 maja 1998 r. Kościół R.-Katolicki p.w. św. J. w S. poinformowała Komisję Majątkową, iż w jej ocenie Urząd (...) L. ani też Agencja (...) P. nie złożyły żadnych konstruktywnych propozycji w przedmiocie przyznania nieruchomości zamiennej.

W toku postępowania Komisja Majątkowa nie uzgodniła orzeczenia ani też nie została zawarta żadna ugoda. Zawiadomieniem z dnia 28 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Przekształcenia własnościowe i geodezyjne działek oraz zmiany numeracji parcel na działki gruntów z dawnej księgi wieczystej S., (...) obejmującej parcele 19, 20, 21, 22, 23, 603/106 cz, i 604/106, położone w gminie M., obręb S., stanowiących przed przejęciem własność powódki, spowodowały, że:

1. dawne parcele o nr 19, o powierzchni 3,4450 ha, nr 20, o pow. 2,6040 ha i nr

(...) o pow. 1,6750 ha, to aktualnie działki:

- a) (...), o pow. 1,0700 ha, stanowiąca własność J. S.,
- b) (...), o pow. 1,2700 ha, stanowiąca własność B. P.,
- c) (...), o pow. 0,2900 ha, stanowiąca własność H. i J. J. (2),

- d) (...), o pow. 0,2800 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w % części i E. S. w 1/4 części,
 - e) (...), o pow. 0,6300 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w 3/4 części i E. S. w części,
 - f) (...), o pow. 0,3100 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w 3/4 części i E. S. w % części,
 - g) (...), o pow. 0,4000 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w 3/4 części i E. S. w V# części,
 - h) (...), o pow. 0,6700 ha, stanowiąca własność A. M.,
 - i) (...), o pow. 0,6900 ha, stanowiąca własność E. i R. R.,
 - j) (...), o pow. 0,7100 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w 3/4 części i E. S. w części,
 - k) (...), o pow. 1,4200 ha, stanowiąca własność P. i I. K.,
2. dawne parcele o nr 22, o powierzchni 2,3210 ha i nr 23 o pow. 18,2230 ha,
to aktualnie działki:
- a) (...), o pow. 0,5600 ha, stanowiąca własność G. i A. D.,
 - b) (...), o pow. 0,1300 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
 - c) (...), o pow. 0,1200 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
 - d) (...), o pow. 0,1700 ha, stanowiąca własność I. i T. A.,
 - e) (...), o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w % części i E. S. w 1/4 części,
 - f) (...), pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
 - g) (...), pow. 0,0500 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
 - h) (...) pow. 0,8600 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w % części i E. S. w A części,
 - i) (...) o pow. 1,3000 ha, stanowiąca własność A. M.,
 - j) (...), o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
 - k) (...), o pow. 0,3800 ha, stanowiąca własność H. i S. S.,
 - l) (...), o pow. 0,4600 ha, stanowiąca własność G. i A. D.,
 - m) (...), o pow. 0,0400 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
 - n) (...), o pow. 0,4700 ha, stanowiąca własność R. J.,
 - o) (...), o pow. 0,6600 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w 3/4 części i E. S. w 1/4 części,
 - p)(...), o pow. 1,8400 ha, stanowiąca własność J. S.,
 - q) (...), o pow. 0,1400 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
 - r) (...), o pow. 0,0019 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,

s) (...), o pow. 0,0400 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,

t) (...)/1, o pow. 0,7600 ha, stanowiąca własność A. i M. M.,

u)(...), o pow. 0,9100 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa użytkownik wieczysty (...) Związek (...),

v) (...), o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność L. S.,

w) (...), o pow. 0,1800 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,

x) (...), o pow. 10,7800 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa użytkownik wieczysty (...) Związek (...),

3. dawne parcele o nr(...)o powierzchni 16,0222 ha i nr (...) (część) o pow. 15,3854 ha, to aktualnie działki:

a) (...), o pow. 1,1700 ha, stanowiąca własność K. S.,

b) (...), o pow. 0,5000 ha, stanowiąca własność P. S. (1),

c) (...) o pow. 0,9500 ha, stanowiąca własność A. i J. D.,

d) (...), o pow. 1,1000 ha, stanowiąca własność J. S.,

e) (...) pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność R. J.,

f) (...) pow. 0,6400 ha, stanowiąca własność H. i R. J.,

g) (...) pow. 0,6200 ha, stanowiąca własność H. i R. J.,

h) (...) pow. 0,1700 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,

i) (...) pow. 1,1800 ha, stanowiąca własność R. J.,

j) (...) pow. 0,6200 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w % części i E. S. w % części,

k) (...)pow. 0,1000 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,

l) (...) o pow. 2,7700 ha, stanowiąca własność P. Ł.,

m) (...) o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność M. K.,

n) (...)pow. 1,2500 ha, stanowiąca własność A. i D. J.,

o) (...)pow. 1,3000 ha, stanowiąca własność M. L.,

p) (...)pow. 0,5700 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w $\frac{3}{4}$ części i E. S. w $\frac{1}{4}$ części,

q) (...) o pow. 0,6500 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w $\frac{3}{4}$ części i E. S. w $\frac{1}{4}$ części,

r) (...) o pow. 0,6900 ha, stanowiąca własność M. S. (1) w $\frac{3}{4}$ części i E. S. w $\frac{1}{4}$ części,

s) (...), o pow. 0,7500 ha, stanowiąca własność U. D.,

t) (...), o pow. 0,7300 ha, stanowiąca własność M. L.,

- u) (...), o pow. 0,4400 ha, stanowiąca własność J. i H. J.,
- v) (...), o pow. 0,3800 ha, stanowiąca własność J. i H. J.,
- w) (...), o pow. 0,7700 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
- x) (...), o pow. 1,5594 ha, stanowiąca własność D. i R. W. czako w,
- y) (...), o pow. 0,1006 ha, stanowiąca własność A. i K. R.,
- z) (...), o pow. 0,8042 ha, stanowiąca własność P. S. (1),
- aa) (...), o pow. 0,7900 ha, stanowiąca własność F. i H. S.,
- bb)699/12, o pow. 0,8400 ha, stanowiąca własność D. W. cc) 699/14, o pow. 0,1000 ha, stanowiąca własność G. i A. D.,
- dd)699/16, o pow. 0,3800 ha, stanowiąca własność K. i A. B.,
- ee} (...), o pow. 0,4100 ha, stanowiąca własność E. i J. B. (2),
- ff) (...)o pow. 0,2000 ha, stanowiąca własność K. P.,
- gg) (...) o pow. 1,9900 ha, stanowiąca własność J. S.,
- hh)722, o pow. 0,1600 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
- ii) (...), o pow. 0,7700 ha, stanowiąca własność R. J.,
- jj) (...) pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa, zarząd (...) K. i Autostrad,
- kk) (...) pow. 0,8000 ha, stanowiąca własność P. S. (2),
- ll) (...) pow. 0,7900 ha, stanowiąca własność J. B. (1), mm) 757, o pow. 0,0700 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
- (...) pow. 0,6800 ha, stanowiąca własność E. i J. R..

Przejęte przez Skarb (...) nieruchomości o powierzchni 59.6756 ha stanowiły grunty niezabudowane, tj. łąki i łąki. Pozostała część nieruchomości (z obszaru 64,6756 ha) o pow. 5,0000 ha została wyodrębniona i przeznaczona na utrzymanie Proboszcza. Wskazany obszar na utrzymanie Proboszcza znajdował się na części działki nr (...), aktualnie zapisanej pod nr. działki (...). Zatem przejęciu podlegał grunt rolny niezabudowany, pozbawiony nakładów budowlanych.

Przedmiotowa część nieruchomości (59,6756 ha) stanowiła łąki i grunty orne, położone na obszarze pomiędzy M., a S.. W obecnym sąsiedztwie brak zabudowań. Obszar cechuje się niskim poziomem zurbanizowania.

Dla przedmiotowych działek, od dnia 1 stycznia 2004 r. nie istnieje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, tereny nie są objęte decyzją o warunkach zabudowy oraz nie są położone w (...).

Zgodnie z Uchwałą nr Y/23/15 Rady (...) w M. z dnia 30 kwietnia 2015 r. w sprawie zmiany (...)M., działki o numerach ewidencyjnych:

- 1) (...) - leżą na terenie upraw potowych,
- 2) (...) - leżą na terenie upraw polowych i zmiany wewnętrznego systemu układu komunikacyjnego,

3) (...) - leżą na terenie upraw polowych oraz obszaru przeznaczonego pod rozwój jednostek osadniczych oraz stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa,

4) (...) - leżą na terenie zieleni zorganizowanej (ogródki działkowe),

5) (...) leży na obszarze przeznaczonym pod rozwój jednostek osadniczych

oraz stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa.

Tym samym w odniesieniu do oznaczeń ewidencyjnych z dnia 23 kwietnia 1951 r. przeznaczenie gruntów niżej wymienionych gruntów przedstawia się następująco:

- parcele nr (...) w całości oznaczone są jako tereny upraw polowych,
- parcele (...) w części jako tereny upraw polowych (pow. 6,1130 ha), w części jako tereny zieleni zorganizowanej - ogródki działkowe (pow. 12,1100 ha),

- część parceli (...) w części jako tereny upraw polowych, obszaru przeznaczonego pod rozwój jednostek osadniczych oraz stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa (pow. 9,3942 ha), w części tereny upraw polowych i zmiany wewnętrznego systemu układu komunikacyjnego (pow. 5,9912 ha).

Dla działki nr (...), o pow. 0,7700 ha, stanowiącej własność Skarbu Państwa, prowadzona jest obecnie księga wieczysta nr (...). Działka przeznaczona jest pod uprawy, co do klasy ziemi została sklasyfikowana jako I.. Działka mieści się na terenie upraw polowych oraz obszaru przeznaczonego pod rozwój jednostek osadniczych oraz stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa w sąsiedztwie innych tego typu działek stanowiących własność osób prywatnych. Zważywszy na jej powierzchnię i kształt może być wykorzystywana zgodnie z swoim społeczno - gospodarczym przeznaczeniem tj. pod uprawy. Aktualna wartość rynkowa działki nr (...), o pow. 0,7700 ha, przy ustalonej średniej cenie 6,12 zł/m², przy ustaleniu współczynnika K w wysokości 1,00 wynosi 47.124 zł (6,12 zł/m² * 7,700m² * 1,00 = 47.124 zł).

Aktualna wartość rynkowa według stanu na dzień utraty praw przez powódkę (23 kwietnia 1951 r.) i cen z chwili obecnej (...) o pow. 34.450 m⁽²⁾ wynosi 144.690 zł, (...), o pow. 26.040 m⁽²⁾ - 109.368 zł, (...), o pow, 16,750 m⁽²⁾ - 78.055 zł, (...) o pow. 23.210 m⁽²⁾ - 105.606 zł, część (...), przeznaczona pod uprawy polowe, o pow. 61.130 m⁽²⁾ - 278.142 zł, (...) o pow. 160,222 m⁽²⁾ - 746.635 zł, część parceli nr 23, przeznaczona pod ogródki działkowe, o pow. 121.100 m⁽²⁾ - 600.656 zł, część parceli (...) (obszar zmiany wewnętrznego systemu układu komunikacyjnego) o pow, 59.912 m⁽²⁾ - 312.142 zł oraz część parceli (...) (obszar przeznaczony pod rozwój jednostek osadniczych, stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa), o pow. 93.942 m⁽²⁾ - 574.925 zł.

Aktualna wartość nieruchomości objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 12 lipca 1990 r. tj. zapisanych w księdze wieczystej dawniej S., tom 43, wykaz 1, według ich stanu na dzień utraty praw przez powódkę (23 kwietnia 1951 r.) i cen z chwili obecnej wynosi 2.950.219,00 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał zasadność roszczenia regulacyjnego powódki.

Tzw. roszczenia regulacyjne ukonstytuowała ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t. - dalej jako u.s.p.k.), wymieniając ich przedmiot w art. 61.

W zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, zgodnie z art. 61 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części:

1) niepozostających we władaniu kościelnych osób prawnych nieruchomości, które były własnością diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji grecko-katolickich (unickich), chyba że pozostają one w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu innych kościołów i związków wyznaniowych;

2) przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z gruntów tych mogą być również wydzielone gospodarstwa rolne do 50 ha dla poszczególnych diecezji, seminariów duchownych i domów zakonnych prowadzących działalność określoną w art. 20 i 39; dla pozostałych domów zakonnych mogą być wydzielone gospodarstwa rolne do 5 ha. W skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich.

W myśl art. 62 ust. 1 tejże ustawy w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 2011 r., postępowanie regulacyjne przeprowadzała Komisja Majątkowa, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Urząd (...) Zgodnie z ustępem 3 ww. artykułu, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego należało zgłaszać w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, po upływie którego roszczenia wygasają. Omawiana ustawa weszła w życie 23 maja 1989 r., a więc terminem, do którego należało zgłaszać roszczenia był 23 maja 1991 r.

Ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) ustalono ostateczny termin na składanie wniosków. Jak stanowił bowiem art. 2 powołanej ustawy zmieniającej, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być zgłaszane w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. Zważywszy, że zmiana dotyczyła jedynie terminu składania wniosków, w mocy pozostał art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w części, w której mowa o skutku niedochowania terminu, mianowicie wygaśnięciu roszczenia.

Na mocy ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) z dniem 1 marca 2011 r.,-zniesiono Komisję Majątkową oraz uchylono przepis art. 62 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Jednocześnie w art. 4 ust. 1 i 2 tej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem przywrócenia własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych (ewentualnie przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odszkodowania).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 powołanej wyżej ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Stosownie do zapisów art. 4 ust. 2 ww. ustawy zmieniającej przepis art. 4 ust. 1 miał zastosowanie odpowiednio do uczestników postępowań regulacyjnych w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie tejże ustawy. W tym jednak przypadku 6 - miesięczny termin wskazany w art. 4 ust. 1 liczył się od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., tj. od dnia 1 lutego 2011 r. (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 5 tejże ustawy).

Jak zostało ustalone w niniejszej sprawie, wnioskiem zgłoszonym do(...)w dniu 12 lipca 1990 r. Parafia R. - Katolicka p. w. Św. J. w S. zwróciła się o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 1 i art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej wnosząc o przyznanie odszkodowania z tytułu utraconej własności nieruchomości wymienionych w wykazie zmian gruntowych o podanych tamże numerach ewidencyjnych działek o łącznym obszarze 59.67.56 ha stanowiących łąki i ziemię orną, położoną w S., a będących w posiadaniu osób fizycznych wymienionych w tym wykazie.

Nie budziło wątpliwości, że wniosek dotyczył części nieruchomości o łącznym obszarze 64,7656 ha stanowiącej własność Parafii R. - Katolickiej p.w. Św. J. w S., dla której to nieruchomości prowadzona była wówczas księga wieczysta S., tom 43, wykaz 1, przejętej ostatecznie w dniu 23 kwietnia 1951 r. na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki z dnia 20 marca 1950 r.

Powódka zachowała tym samym termin przewidziany w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t.), zmieniony art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) tj. zgłosiła wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego przed 31 grudnia 1992 r.

Zważywszy, że pismem z dnia 28 lutego 2011 r. (...) zawiadomiła powódkę, że w postępowaniu regulacyjnym nie rozpatrzyła wniosku, a powódka pozew w niniejszej sprawie wniosła w dniu 7 lipca 2011 r., stwierdzić trzeba, że powodowa (...) dochowała również drugiego omawianego wyżej terminu (art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r.) tj. 6- miesięcznego terminu na wytoczenie powództwa od daty wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Jak przy tym wynika z ustaleń dokonanych w sprawie na podstawie opinii biegłego geodety, roszczenia zgłoszone w pozwie są tożsame z roszczeniami zgłoszonymi we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego. Wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczył gruntów o łącznym obszarze 59,6756 ha, zapisanych w dawnej KW S., (...). Pozew w niniejszej sprawie dotyczy gruntów o powierzchni 59,1861 ha, zapisanych w dawnej KW S., (...) Różnice w powierzchni gruntów, jak wyjaśnił biegły geodeta, wynikają wyłącznie z ubytków w związku z założeniem ewidencji gruntów w 1962 r. O tym, że w pozwie chodzi o te same grunty co we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego przekonuje zestawienie stanu dotychczasowego KW nr (...) w załączonym do pozwu wyciągu z wykazu zmian ewidencyjnych, synchronizacyjnym ((...) działki (...) i działka (...)) ze stanem wyjściowym gruntów przyjętym na potrzeby opinii biegłego geodety (...) działki (...) i działka (...)), który miał za zadanie ustalenia w porządku chronologicznym wszelkich zmian geodezyjnych i własnościowych, jakim podlegały działki gruntu objęte księgą wieczystą S. tom 43 karta 1, o łącznej powierzchni 59,6756 ha, tj. przejęte protokołem dodatkowym przejęcia z dnia 23 kwietnia 1951 r.

Tym samym nieskuteczne okazały się zarzuty pozwanej (...) i pozwanego Skarbu (...) wygaśnięcia roszczeń powódki jako niezgłoszonych w terminie i niewykazania przez powódkę tożsamości roszczeń zgłoszonych przed (...) z roszczeniami objętymi pozwem.

Zarzut pozwanych braku legitymacji czynnej powódki, w ocenie Sądu pierwszej instancji, okazał się nieskuteczny. Powódka w oparciu o złożone do akt sprawy dokumenty, w sposób wystarczający udowodniła swoje następstwo prawne po Beneficjum proboszczowskim przy K. R.-Katolickim w S., Katolickim P. w S., Katolickiej Gminy K. S. czy też Parafii (...) J. w S. - talami bowiem nazwami w odniesieniu do podmiotu własności posługiwano się w dokumentach z lat 60-tych XX wieku. W samej KW S., (...) a następnie KW nr (...) jako właściciel wpisane było (...) P. w S..

Kolejno Sąd Okręgowy przedstawił kwestię legitymacji czynnej osób prawnych - parafii rzymsko katolickich przytaczając w tym celu stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku z dnia 25 lutego 2015 r. ((...) LEK nr (...)). Z kolei w odniesieniu do art. 72 u.s.p.k., stanowiącego, że dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące w dniu wejścia w życie ustawy kościelne osoby prawne było ich wymienienie między innymi w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję, przed wejściem w życie ustawy, wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa (schematyzmie diecezjalnym), Sąd pierwszej instancji powołał się na poglądy Sądu Najwyższego przedstawione w uzasadnieniu postanowienia z dnia 10 lipca 2009 r." (...), OSP 2011, Nr 4, poz. 45, uchwalę z dnia 19 grudnia 2008 r.(...) OSNC 2009, nr 7-8, poz. 115 i wyroku z dnia 24 stycznia 1936 r., CII (...).

Na marginesie Sąd Okręgowy zauważył, że władza komunistyczna, przejmując majątek powódki w 1951 r. uznawała Parafię za jej właściciela, skoro przekazującym był jej proboszcz ks. W. M...

Z tych wszystkich względów Sąd pierwszej instancji uznał, że powódka wykazała swoje następstwo prawne w stosunku do Parafii (...) w S..

Jeśli chodzi zaś o legitymację procesową powódki to, jak zostało ustalone w sprawie, Arcybiskup Metropolita (...) - Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 21 lutego 2012 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Odnośnie legitymacji biernej pozwanych w przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Do dnia 20 czerwca 2011 r. obowiązywało rozporządzenie (...) z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości zamiennych lub nakładania obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz kościelnych osób prawnych, wydane na podstawie art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., które regulowało zagadnienie podmiotu odpowiedzialnego za dostarczenie nieruchomości zamiennej (gmina, państwowa jednostka organizacyjna, Państwowy Fundusz Ziemi) oraz do zapłaty odszkodowania (...). Wyrokiem z dnia 8 września 2011 r. (...) w sprawie (...) uznał, że art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, eliminując tym samym z obrotu prawnego podstawę prawną do wydania rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1990 r., które również utraciło moc obowiązującą. Konsekwencją wyroku (...) było przede wszystkim powstanie w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. luki w zakresie podmiotu odpowiedzialnego za zwrot wywłaszczonej nieruchomości, dostarczenie nieruchomości zamiennej oraz zapłatę odszkodowania.

Wbrew zarzutom (...) Sąd pierwszej instancji uznał, że jest ona podmiotem legitymowanym biernie w niniejszej sprawie, ale wyłącznie w zakresie żądania przyznania nieruchomości zamiennej. I to nie jako statio fisci Skarbu Państwa, ale samodzielna osoba prawna. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi (...) oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1991, Nr 107, poz. 464), reguluje ona zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości rolnych w rozumieniu Kodeksu cywilnego położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele gospodarki rolnej, z wyłączeniem gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i parków narodowych. Z kolei zgodnie z art. 5 ustawy (...) powierza (...) wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy. Agencja, obejmując we władanie powierzone składniki mienia (...), wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne (ust 2). (...) wykonuje w imieniu własnym prawa i obowiązki związane z mieniem (...) powierzonym (...) po zlikwidowanym państwowym przedsiębiorstwie gospodarki rolnej, w tym również prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych (ust 3). Jednocześnie zgodnie z art. 24 ust. 1a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dodanym przez art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej obowiązujący od dnia 23 lutego 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 12 poz. 136), (...) reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis art. 24 ust 1a ww. ustawy uznać należy za przepis szczególnie w stosunku do art. 5 ww. ustawy w zakresie reprezentacji pozwanego Skarbu Państwa przez (...).

Skoro w niniejszej sprawie ustalono, że nieruchomości przejęte na własność (...) były nieruchomościami rolnymi, to podmiotem biernie legitymowanym w niniejszym procesie jest (...). Odpowiedzialność (...) ograniczona jest przy tym, zdaniem Sądu Okręgowego, do dostarczenia nieruchomości zamiennej, co wynika z treści art. 63 ust. 2 u.s.p.k. Żadna z wywłaszczonych nieruchomości nie weszła do zasobu nieruchomości, którymi gospodaruje (...), a zatem nie wchodzi w grę żądanie przywrócenia własności nieruchomości.

Jeśli chodzi o legitymację bierną (...), to zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 10 maja 1989 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego stały się, z dniem wejścia w życie ustawy o samorządzie terytorialnym, zobowiązaniami i wierzytelnościami właściwych gmin (ust. 1). (...) przejął jednak zobowiązania i wierzytelności rad narodowych

i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i stopnia wojewódzkiego wynikające z prawomocnych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 27 maja 1990 r. oraz zobowiązania i wierzytelności powstałe w związku z wykonaniem tych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych; zobowiązania wynikłe z zawinione go działania lub zaniechania działania rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i wojewódzkiego, mające miejsce przed dniem 27 maja 1990 r., stwierdzone prawomocnymi orzeczeniami sądowymi; inne zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego (...)

Zważywszy, że w niniejszej sprawie, zobowiązanie będące przedmiotem regulacji powstało z mocy ustawy uchwalonej przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym (...)uznać trzeba, iż podmiotem odpowiedzialnym będzie Skarb Państwa.

Sąd zobowiązany był zatem na podstawie art. 67 § 2 k.p.c. do ustalenia właściwej jednostki organizacyjnej (statio fisci) Skarbu Państwa, z którą wiąże się dochodzone roszczenie.

Organem wydającym decyzję w niniejszej sprawie było Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w R.. (...)było organem wykonawczym i zarządzającym władzy państwowej stopnia powiatowego (art. 12 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz.U. Nr 14, 130 z późn. zm.). Wykonywanie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki należało bowiem do kompetencji właściwych rad narodowych i naczelników powiatów.

Z dniem 1 czerwca 1975 r., na podstawie § 2 pkt 19 rozporządzenia (...) z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia zadań i uprawnień należących do powiatowych rad narodowych i naczelników powiatów, które przejmują wojewódzkie rady narodowe i wojewodowie (dz. U. 1975, Nr 17, poz. 94) do wojewodów przeszły dotychczasowe zadania i uprawnienia naczelników powiatów wynikające z ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87 i Nr 10, poz. 111, z 1969 r. Nr 13, poz. 95 i z 1974 r. Nr 22, poz. 131), Zadania te obejmowały:

a) wyłączenie od przejęcia na własność Państwa miejsc przeznaczonych do wykonywania kultu religijnego, jak również budynków mieszkalnych stanowiących siedzibę klasztorów, kurii biskupich i arcybiskupich, konsystorz i zarządów innych związków wyznaniowych - choćby budynki te lub miejsca stanowiły część niemchomości podlegających przejęciu na własność Państwa (art. 2 ust. 2),

b) orzekanie o tym, czy nieruchomości ziemskie posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego (art. 4 ust. 4),

c) orzekanie o tym, czy nieruchomości stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, oraz o przejęciu na własność Państwa nadwyżki gospodarstwa rolnego proboszcza (art. 4 ust. 5).

Pozostałe kompetencje prezydiów powiatowych rad narodowych przeszły, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 2 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. Nr 47, poz. 276 z późn. zm.), na terenowe organy administracji państwowej szczebla wojewódzkiego, a następnie na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123) do właściwości wojewodów. W myśl cytowanego przepisu, do właściwości wojewodów przechodzą określone w przepisach prawa zadania i kompetencje należące dotychczas do wojewódzkich rad narodowych oraz terenowych organów administracji państwowej o właściwości ogólnej i o właściwości szczególnej stopnia wojewódzkiego, jeżeli te zadania i kompetencje nie zostały przekazane, w odrębnych ustawach, organom samorządu terytorialnego lub innym organom.

Jednocześnie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 136 ze zm.) stanowi, że w postępowaniach administracyjnych i sądowych, w których stroną jest (...), wynikających z działalności państwowych jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, które: 1) przed dniem 1 stycznia 1999 r. uzyskały osobowość prawną lub zostały zlikwidowane albo 2) z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostkę samorządu terytorialnego. Skarb Państwa reprezentuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę jednostki.

Jak wyżej wskazano, Skarb Państwa przejął zobowiązania terenowych organów administracji państwowej. Skoro organem administracji publicznej w województwie jest aktualnie wojewoda, ten podmiot powinien reprezentować Skarb Państwa w postępowaniu dotyczącym zobowiązań, które obciążały terenowe organy administracji państwowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 stycznia (...) o radach narodowych. Zdaniem Sądu, nie ma podstaw, aby w zakresie roszczenia o zapłatę odszkodowania (...) reprezentował w niniejszym postępowaniu Starosta (...), gdyż zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, starosta jest organem reprezentującym skarb państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z przepisów niniejszej ustawy oraz odrębnych ustaw.

Wskazać należy, iż stanowisko o właściwości wojewody jako statio fisci Skarbu Państwa w sprawach regulacyjnych zostało zaakceptowane przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawach (...)i (...) w sprawach(...)

W ocenie Sądu Okręgowego Starosta (...) jest właściwym statio fisci jeśli chodzi o żądanie zwrotu nieruchomości, które pozostają własnością Skarbu Państwa, jak i odpowiedzialnym za dostarczenie nieruchomości zamiennej. Wniosek taki płynie właśnie z art. 11 u.g.n.

Z kolei udział Dyrektora (...) jako statio fisci Skarbu Państwa odnosi się tylko do żądania przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej i wynika z art. 34 pkt 8 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 2011, Nr 12, poz. 59), zgodnie z którym dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Z tym, że w ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, legitymacja Skarbu Państwa -(...) aktualizuje się wyłącznie gdy przedmiotem przejęcia na podstawie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki były lasy - art. 2 ustawy o lasach.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (...), Biul. SN 2016/2/10) „Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa Polskiego do Kościoła (...) regulacja może polegać na przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust 1 i 2 lub ich części lub, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody, na przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, lub w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w art. 63 ust 1 pkt 1 i 2 na przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 24 czerwca 1992 r., W11/91 ((...), Nr 1, poz. 18) i Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r., (...) (OSNC-ZD 2012, Nr 3, poz. 69) istotą tego postępowania jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła (...) (art. 63 ust 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej. Wskazany porządek zaspakajania roszczeń, determinowany ustawowymi przesłankami, wyznacza pośrednio legitymację bierną w postępowaniu regulacyjnym.”

Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że legitymację bierną mają (...), która odpowiada w zakresie roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych, Skarb Państwa - Starosta (...), który odpowiada w zakresie przywrócenia własności działki numer (...) i roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych oraz Skarb Państwa - (...) (...), który odpowiada w zakresie roszczenia o odszkodowanie.

Całkowicie chybiony był również zarzut pozwanych, że pozostawienie (poręczenie) proboszczowi gospodarstwa rolnego o powierzchni 5.0000 ha, czyni roszczenie powódki bezzasadnym, wobec działania, jak to sugerują pozwani. Państwa zgodnie z prawem.

Jak zostało ustalone w przedmiotowej sprawie, protokołem dodatkowym w sprawie przejęcia z dnia 23 kwietnia 1951 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu (...), przejęto na rzecz Państwa „nieruchomość ziemską w S., gmina M.,

pow. R.", należąca do Katolickiej Gminy K. w S., składająca się z ziemi i łąki, zapisanych w (...), z zaznaczeniem, że z ogólnego obszaru 64,6756 ha pozostaje dla proboszcza 5.00.00 ha, a na Państwo przejęto 59,6756 ha.

Następnie powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r. ((...) LEX nr 2007805) Sąd Okręgowy wyjaśnił założenia ustawy z 17 maja 1989 r.

Podzielając przytoczoną argumentację prawną Sądu Najwyższego Sąd pierwszej instancji stanął na stanowisku, że poręczenie proboszczowi powodowej (...) gospodarstwa rolnego o powierzchni 5.00.00 ha nie stanowiło należytego wydzielenia (poręczenia) proboszczowi gospodarstwa rolnego. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu (...) (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm., dalej jako ustawa o p.d.m.r.) wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmują się na własność Państwa; nie podlegają przejęciu kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów (art. 4 ust. 2 i 3), które Państwo poręcza pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia. Jak stanowił zaś art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o p.d.m.r. gospodarstwami rolnymi proboszczów, które Państwo poręcza tym duchownym na podstawie art. 1 ust. 2, są nieruchomości ziemskie (ust. 1), znajdujące się w posiadaniu proboszczów (choćby były oddane w dzierżawę) w granicach do 50 ha, a na terenie województw: (...), (...) i (...) - do 100 ha; w przypadku, gdy gospodarstwo rolne proboszcza przekracza granicę obszaru, określoną w ust. 2, przejęciu na rzecz Państwa podlega jedynie nadwyżka obszaru ponad tę granicę.

Zatem na terenie województwa (...) Państwo przejmując na własność nieruchomości związków wyznaniowych, miało obowiązek poręczyć duchownym pełniącym funkcje proboszczów gospodarstwa rolne do(...). Przejęciu miała podlegać jedynie nadwyżka obszaru ponad granice (...) Tymczasem w przedmiotowej sprawie (...) na podstawie ustawy o p.d.m.r. przejęło na własność nieruchomość ziemską związku wyznaniowego ((...) w S.) o powierzchni 64.67.56 ha, pozostawiając proboszczowi 5,0000 ha. N. powierzchni należnej uzasadnia zatem roszczenie regulacyjne w całości.

W tym kontekście bezzasadny jest również zarzut pozwanej (...), że przejęcie na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki było zgodne z prawem skoro powódka nie wykazała, że nieruchomości objęte przedmiotem sporu były gospodarstwem rolnym proboszcza lub beneficjum proboszczowskim, a nie nieruchomościami związku wyznaniowego. Zdaniem pozwanej (...), przedmiotowe działki stanowiły nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego skoro w protokole przejęcia z 1951 r. wpisano, że właścicielem przejętych nieruchomości była Katolicka Gmina K..

W wyżej przytoczonym wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. Sąd Najwyższy wskazał, że „(...) w postępowaniu regulacyjnym sąd, nawet gdyby chodziło wyłącznie o przywrócenie własności, ustala czy nieruchomość została przejęta w trybie przepisów ustawy z 1950 r., czy doszło do wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza. Stwierdzenie, że do wydzielenia należnego gospodarstwa rolnego nie doszło, uzasadnia uwzględnienie żądania w zakresie powierzchni przewidzianej ustawą z 1950 r., przy czym istotnie chodzi o rolny charakter tych nieruchomości.”.

Ponadto, jak stanowi art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z kolei zaś w samej ustawie o p.d.m.r. w art. 1 ust. 1 wprost jest mowa o tym, że ma ona zastosowanie do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych. Skoro ustawę o p.d.m.r. stosowało się do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych, a wyłączeniu od przejęcia podlegały kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów, które Państwo poręczało pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia, to należy wnioskować, że pozostałe przejęte grunty były traktowane jak nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego. Zważywszy, że podstawą ich przejęcia były przepisy ustawy o p.d.m.r. to grunty te, niezależnie od tego czy de facto stanowiły czy nie gospodarstwo rolne proboszcza, podlegają regulacji na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Powyższe sprawia, że roszczenie regulacyjne powódki co do samej zasady jest usprawiedliwione i ocenić należy, który ze sposobów regulacji winien mieć w sprawie zastosowanie.

Przechodząc do oceny sposobów regulacji przypomnieć trzeba, że powodowa (...) w niniejszym postępowaniu zgłosiła trzy żądania przewidziane w art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., z czego trzy jako żądania ewentualne tj. o przyznanie nieruchomości zamiennych i zapłatę odszkodowania co do gruntów o powierzchni 59,1861 ha od Agencji (...), ewentualnie od Skarbu Państwa, przywrócenie powódce prawa własności nieruchomości przejętej, z ograniczeniem do działek nr (...) oraz o ewentualnie o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz powódki (...)z odsetkami ustawowymi do dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. We wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego, jak też w pismach uzupełniających przed (...), powódka domagała się natomiast przyznania gruntów zamiennych lub odszkodowania za działki przekazane rolnikom indywidualnym oraz na rzecz Skarbu Państwa o łącznej powierzchni 59,6756 ha. Z tej okoliczności strona pozwana wyprowadzała wniosek o wygaśnięciu roszczeń o przyznanie nieruchomości zamiennej oraz o wygaśnięciu roszczeń o przywrócenie własności.

Zarzuty pozwanych są chybione.

Art. 63 ust. 1 u.s.p.k. w punktach od 1 do 3 wskazuje na możliwe sposoby regulacji. Stanowi on, że regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części,
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiło na trudne do przezwyciężenia przeszkody,
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Charakter prawny roszczeń przewidzianych w postępowaniu regulacyjnym był przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 4 grudnia 2008 r. (...),(...) wskazał, że przepisy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (art. 61 - 64) przewidują trzy zasadnicze kategorie roszczeń „regulujących”, określonych w art.63 ust.1 pkt 1-3 oraz sekwencję ich dochodzenia, według której w razie niemożności przywrócenia własności nieruchomości lub przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej możliwe jest uwzględnienie roszczenia o odszkodowanie.

W wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r. (...) Sąd Najwyższy podniósł natomiast, że sformułowania ustawy w omawianym zakresie są nieprecyzyjne w zakresie charakteru roszczenia, z jakim do sądu mogła wystąpić kościelna osoba prawna w razie niezgodnienia orzeczenia przed (...), bowiem ustawa ta posługiwała się terminem „zasądzenie roszczenia”. Sąd Najwyższy w powołanym orzeczeniu wyraził pogląd, że jedynym roszczeniem, z jakim kościelna osoba prawna mogła wystąpić do sądu, było roszczenie o przeprowadzenie postępowania zgodnie z art. 63 ustawy, które ma charakter roszczenia o ukształtowanie prawa, a nie o zasądzenie. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, wystarczające dla możliwości rozważania kolejno całej sekwencji powyższych roszczeń przez sąd, było zgłoszenie w procesie sądowym podstawowego z nich, tj. żądania przywrócenia własności nieruchomości. Ze stanowiska Sądu Najwyższego wynika, że ewentualne ustalenie w procesie cywilnym przez sąd, iż przywrócenie to napotyka na trudne do przezwyciężenia przeszkody, uruchamia konieczność rozważania kolejno pozostałych sposobów naprawienia szkody. Na tle tych uwag Sąd Najwyższy wypowiedział tezę, że w postępowaniu cywilnym wszczętym na podstawie art. 64 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (którego odpowiednikiem obecnie jest art. 4 ustawy zmieniającej, zawierający analogiczną regulację), nie ma zastosowania zakaz orzekania ponad żądanie, bowiem w przeciwnym wypadku doszłoby do zaprzeczenia celu, jakiemu służyć miało postępowanie regulacyjne.

Powołując się na powyższy wyrok i uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1992 r., (...) (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powoływanego już wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r.(...) wskazał, że „istotą postępowania regulacyjnego jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła (...) (art.

63 ust 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej”.

Powódka w niniejszej sprawie domagała się przyznania nieruchomości zamiennych, ewentualnie przywrócenia własności nieruchomości, ewentualnie zapłaty odszkodowania. Sąd Okręgowy kierując się tym, że postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół (...) w Polsce w przeszłości, stanął na stanowisku, że samo zgłoszenie żądania dokonania regulacji na podstawie art. 63 ust. 1 pkt. 1 - 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do (...) w Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do konkretnie oznaczonych nieruchomości jest skutecznie zgłoszonym roszczeniem regulacyjnym.

Ponownie kierując się celem postępowania regulacyjnego, Sąd Okręgowy uznał, że do skutecznego zgłoszenia roszczenia o przeprowadzenie postępowania regulacyjnego przed sądem powszechnym wystarczające było samo zainicjowanie postępowania regulacyjnego przed (...) poprzez określenie przez wnioskodawcę we wniosku nieruchomości znacjonalizowanej, której wniosek dotyczy oraz wyartykułowanie żądania przeprowadzenia w stosunku do tejże nieruchomości postępowania regulacyjnego czy to w formie przywrócenia własności, czy przyznania nieruchomości zamiennych czy zapłaty odszkodowania. Z tych względów Sąd nie podzielił zarzutu pozwanych, że wobec niezachowania tożsamości rodzajowej roszczeń w postępowaniu sądowym w stosunku do żądań zgłoszonych w postępowaniu przed (...), roszczenia powódki o przyznanie nieruchomości zamiennych i przywrócenie własności nieruchomości wygasły.

Odnosząc się jeszcze co do zasady odpowiedzialności pozwanych należy wskazać, że grunty, których dotyczył wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego, zostały powodowej Parafii odebrane na podstawie ustawy o p.d.m.r. z

1950 r., o czym wprost jest mowa w protokole przejęcia z dnia 20 marca 1950 r., który następnie został uzupełniony protokołem dodatkowym z dnia 23 kwietnia r. r. Dlatego też zachodzi podstawa prawna do regulacji spraw majątkowych powodowej Parafii co do gruntów objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego i pozwem w niniejszej sprawie na podstawie art. 61 ust, 1 pkt 2 u.s.p.k.

Mając powyższe na względzie, Sąd Okręgowy uznając roszczenie regulacyjne powódki za słuszne co do zasady, rozważał kolejno każdy z ustawowo przewidzianych sposobów dokonania regulacji.

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 63 ust. 1 u.s.p.k. regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części;
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody;
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Jak już było wskazane wyżej, sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej.

Ustalony w sprawie stan faktyczny, zdaniem Sądu Okręgowego dał podstawy do uwzględnienia roszczenia regulacyjnego poprzez przywrócenie własności na rzecz powódki przejętych gruntów jedynie w części tj. co do działki o aktualnym geodezyjnym oznaczeniu 699/7.

Przywróceniu mogą podlegać wyłącznie działki stanowiące obecnie własność (...) bądź Skarbu Państwa, Regulacja bowiem, jak stanowi art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k., nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby

trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych. Tymczasem działki o numerach według aktualnego oznaczenia geodezyjnego (...) stanowią obecnie własność osób fizycznych (rolników indywidualnych).

Co do działek stanowiących obecnie własność Skarbu Państwa, aktualnie oznaczonych geodezyjnie numerami (...) (w zarządzenie (...)), (...)znajdujących się na terenach o przeznaczeniu tereny dróg klasy dojazdowej należy wskazać, że zważywszy na treść art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. przywrócenie własności nie jest możliwe jeżeli trafia na trudne do przewycięzenia przeszkody. Sąd (...) w wyrok z dnia 26 maja 2011 r. (I ACa 356/11, bEX nr (...)), wyjaśnił, że „(...) jeżeli chodzi o "przywrócenie kościelnym osobom prawnym własności" ustawodawca wykluczył ją, gdyby restytucja natrafiała na "trudne do przewycięzenia przeszkody". Użyte określenie w ustawie nie zostało zdefiniowane. Przyjąć należy, że chodzi tu o takie sytuacje, gdy nieruchomość obciążona jest prawami osób trzecich, nastąpiło już takie gospodarcze wykorzystanie nieruchomości, że restytucja wiązałaby się z koniecznością rozliczeń lub rodziłaby spory z tym związane”.

Idąca w tym kierunku szeroka wykładnia art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. daje podstawy również do wniosku, że przywrócenie własności może dotyczyć wyłącznie gruntów, które mogą być przedmiotem obrotu i co do których ze względów prawnych podmiotem własności może być Parafia. Zgodnie zaś z art. 2a ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz.U.2016.1440) podmiotem własności dróg krajowych może być wyłącznie Skarb Państwa, a dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych właściwy samorząd województwa, powiatu lub gminy. Jakkolwiek co do wymienionych działek nie zostało wykazane, że stanowią one drogi publiczne w rozumieniu art. 1 powołanej ustawy o drogach publicznych, to zgodzić się należy ze stanowiskiem powódki, że z uwagi na przeznaczenie tych nieruchomości, miałyby ona ograniczone możliwości ich wykorzystania. Ponownie należy odwołać się do argumentu celu postępowania regulacyjnego tj. zadośćuczynienia krzywdom związanym z odebraniem majątku Parafii. Powódce na podstawie ustawy o p.d.m.r. odebrano grunty o charakterze rolnym, tworzące zwarty areał i w zasadzie jednorodnie wykorzystywane. Na skutek przekształceń własnościowych i geodezyjnych obecnie przedmiotem przywrócenia własności ze względu na podmiot będący właścicielem (Skarb Państwa) mogą być poszczególne, wydzielone z większych obszarów niewielkie bądź co do kształtu nietypowe działki gruntu o innym przeznaczeniu - pod drogi dojazdowe. Przywrócenie własności tych gruntów nie spełniałoby celu regulacji i w tym znaczeniu natrafia na trudne do przewycięzenia przeszkody.

Z kolei działki o numerach (...) w chwili obecnej są w użytkowaniu wieczystym (...) Związku (...) do 19 listopada 2098 r. Co do tych działek również zachodzą trudne do przewycięzenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust.1 pkt 2 u.s.p.k., skoro zgodnie z art. 232 k.c. przedmiotem użytkowania wieczystego mogą być wyłącznie grunty stanowiące własność Skarbu Państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego. Przywrócenie własności działek numer (...) nie jest zatem możliwe bez naruszenia praw niepaństwowej osoby trzeciej - (...) Związku (...).

Co do działki nr (...), Sąd pierwszej instancji uznał, że zachodzą warunki do przywrócenia jej własności na rzecz powódki.

Jak zostało ustalone, działka nr (...), stanowiącą obecnie własność Skarbu Państwa ma powierzchnię 0,7700 ha. Działka przeznaczona jest pod uprawy, co do klasy ziemi została sklasyfikowana jako I., mieści się na terenie upraw polowych oraz obszaru przeznaczonego pod rozwój jednostek osadniczych oraz stref funkcjonalnie przewidzianych dla mieszkalnictwa w sąsiedztwie innych tego typu działek stanowiących własność osób prywatnych. Istotnie działka (...) stanowi jedynie fragment przejętego przez Państwo od powódki zwartego areału. Jednakże, zasadnicze znaczenie ma fakt, że zważywszy na powierzchnię, kształt, klasę ziemi i aktualne przeznaczenie może być wykorzystywana zgodnie z swoim społeczno - gospodarczym przeznaczeniem. Co więcej przeznaczenie to jest tożsame z przeznaczeniem jakie ten fragment przejętej nieruchomości miał przed przejściem gruntów na rzecz Państwa. Powódka nie otrzymuje zatem gruntu „gorszego”, ale grunt ten sam, którym może swobodnie dysponować poprzez jego sprzedaż czy też zagospodarowanie na własne potrzeby. Tym samym w pełni realizowane są poprzez przywrócenie prawa własności tej części nieruchomości prawa powódki do realnego zadośćuczynienia krzywdom doznany na skutek przejścia gruntu.

Mając powyższe na względzie, Sąd Okręgowy w pkt 1 wyroku przywrócił powódce własność nieruchomości położonej w S., stanowiącej działkę geodezyjnie oznaczoną numerem (...), o powierzchni 0,77 ha, dla której Sąd Rejonowy w Rawiczu prowadzi księgę wieczystą numer (...), w której aktualnie wpisany jest jako właściciel Skarb Państwa.

Wobec powyższego, obowiązkiem Sądu co do pozostałej części przejętej nieruchomości stało się rozważenie możliwości przeniesienia na rzecz powódki prawa własności odpowiednich nieruchomości zamiennych.

Mając na względzie wskazania zawarte w powołanym wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 26 maja 2011 r., Sąd zarządzeniem z 3 marca 2017 r. wezwał pełnomocnika pozwanej (...) i (...) do wskazania nieruchomości zamiennych, które mogłyby ewentualnie być przyznane powódce w zamian za przejęte gmnty - pod rygorem uznania, że (...) i Skarb Państwa takimi nieruchomościami nie dysponują. Pozwana (...) wskazała, że nie posiada takich nieruchomości. Zaś Prokuratoria nie ustosunkowała się do tego, tylko wskazała na możliwość przywrócenia prawa własności nieruchomości oznaczonej pod numerem(...).

Powołując się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 16 lipca 2014 r. ((...)) Sąd Okręgowy wskazał na niedopuszczalność, jako sprzecznej z celami postępowania regulacyjnego, wykładni art. 63 u.s.p.k. zmierzającej do uznania, że o ile uprawniony nie wskaże, i to skutecznie, nieruchomości zamiennej, która mogłaby być mu przyznana na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., to tym samym niedopuszczalne jest przeprowadzenie regulacji przez przyznanie odszkodowania, o jakim mowa w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k.

Pozwana (...) ani pozwany Skarb Państwa nie wskazali nieruchomości, które mogłyby być rozważane w ramach postępowania regulacyjnego jako nieruchomości zamienne. Powódka ze względów oczywistych nie posiada informacji o zasobie gruntów pozwanych Agencji (...) i Skarbu Państwa.

Uznając zatem, że dokonanie regulacji w sposób przewidziany w art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. nie jest możliwe, Sąd Okręgowy przeszedł do oceny trzeciego sposobu regulacji przewidzianego w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. tj. przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Po stronie powódki zaktualizowało się bowiem roszczenie odszkodowawcze przewidziane w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k., którego adresatem jest Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...).

Na wstępie należy wyjaśnić kwestię przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości.

W tym zakresie Sąd nie zgodził się z poglądem pozwanych, że ustalenie odszkodowania powinno nastąpić według zasad określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t. ze zm. dalej jako u.g.n.), w szczególności zgodnie z art. 130 u.g.n. W konsekwencji zarzuty pozwanego Skarbu Państwa przyjęcia w tezie dowodowej dla biegłego rzeczoznawcy majątkowego niewłaściwej daty oceny przeznaczenia nieruchomości na potrzeby opinii, Sąd uznał za nietrafne.

Pozwany Skarb Państwa stał na stanowisku, że przeznaczenie nieruchomości należy oceniać według daty faktycznego przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa, względnie daty przejścia na rzecz Skarbu Państwa własności przedmiotowej nieruchomości (a bezsporne jest, że nieruchomość miała wówczas charakter rolny), zarzucając jednocześnie niekonstytucyjność § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (D.U nr 207, poz. 2109 ze zmianami). Zgodnie z powołanym zapisem rozporządzenia, przy określaniu wartości nieruchomości na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych i związków wyznaniowych dla ustalenia odszkodowania przyjmuje się stan nieruchomości z dnia utraty praw przez kościelną osobę prawną, a ceny i przeznaczenie nieruchomości - z dnia ustalania odszkodowania. Biegły dokonując wyceny w niniejszej sprawie uwzględnił - stosownie do zapisów powołanego rozporządzenia - aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Sąd nie podziela poglądu strony pozwanej o niekonstytucyjności cytowanego przepisu rozporządzenia, w szczególności z uwagi na przekroczenie granic delegacji. Kwestię tę szeroko opisał Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie XII C 1483/11 wyjaśniając, co następuje.

„Zdaniem pozwanego Skarbu Państwa kwestionowany przepis dotyczy problematyki odszkodowawczej, nie zaś rodzajów, metod i technik wyceny, czy też sposobu określenia wartości nieruchomości. Jak wynika z art. 159 u.g.n., ustawa zawiera upoważnienie dla Rady Ministrów do uregulowania w drodze rozporządzenia m.in. sposobów określenia wartości nieruchomości przy uwzględnieniu sposobu określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Z § 1 rozporządzenia wynika natomiast, że określa ono m.in. sposoby określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Zestawiając te przepisy nie sposób dopatrzeć się jakiegokolwiek przekroczenia delegacji ustawowej. Idąc dalej stwierdzić trzeba, że nie jest sprzeczne z u.g.n ani Konstytucją RP takie uregulowanie sposobu ustalania odszkodowania w tzw. postępowaniach regulacyjnych, że przy sporządzaniu operatu bierze się pod uwagę przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania. Zważyć bowiem trzeba, że ustawodawca skonstruował w ustawie jedno roszczenie regulacyjne przysługujące kościelnej osobie prawnej, które może być zaspokojone na trzy nierównorzędne sposoby - podstawowym sposobem regulacji jest zaś przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby zatem można było, m.in. w sprawie niniejszej, zastosować pierwszy sposób regulacji, to powódka otrzymałaby nieruchomości z aktualnym ich przeznaczeniem. Skoro tak, to odszkodowanie winno uwzględniać również aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Gdyby nawet teoretycznie założyć, iż koncepcja pozwanego Skarbu Państwa co do niekonstytucyjności dyskutowanego rozporządzenia jest słuszna, to i tak uznać należałoby, że przy wycenie nieruchomości na potrzeby postępowań regulacyjnych należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.

Obecnie obowiązujące przepisy (w tym omawiane rozporządzenie w sprawie wyceny nieruchomości) nie określają szczegółowo momentu, z którego należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości (a także jej stan i ceny) dla wszystkich możliwych przypadków ustalania odszkodowań. Przykładowo w rozporządzeniu brak szczegółowych wytycznych dotyczących dat stanu nieruchomości, przeznaczenia i cen dla celu ustalenia odszkodowań za nieruchomości przejęte na rzecz Skarbu Państwa z naruszeniem prawa na cele reformy rolnej, których nie można zwrócić w naturze ze względu na nieodwracalne skutki prawne. Rzeczoznawcy majątkowi i Sądy są zatem zobligowani do określenia tych dat w tego rodzaju sprawach.

Stan prawny nieruchomości to ogół praw zarówno o charakterze rzeczowym jak i obligacyjnym przysługujących w stosunku do danej nieruchomości. Pod rządami ustawy o gospodarce nieruchomościami sprzed nowelizacji we wrześniu 2004 r. nie było wątpliwości co do daty ustalenia przeznaczenia przy szacowaniu nieruchomości. Przeznaczenie nieruchomości było elementem stanu. Jeśli w przepisie prawnym dotyczącym procedury wyceny nie była podana data stanu mogły być wątpliwości co do tej daty. Jeśli jednak była ona podana wprost, to odnosiła się także do przeznaczenia. Wyodrębnienie w ustawie o gospodarce nieruchomościami przeznaczenia nieruchomości z czynników analizowanych w ramach stanu nieruchomości było zabiegiem celowym, które dla konkretnego celu wyceny pozwala ustalać stan z innej daty, niż data na jaką dla tego celu ustalone jest przeznaczenie. Po nowelizacji uogn stan nieruchomości i przeznaczenie nieruchomości stały się odrębnymi czynnikami z których każdy ma znaczący wpływ na określenie wartości nieruchomości i każdy musi zostać uwzględniony (obok innych czynników). Jak wynika z art. 4 pkt 17 uogn przez stan nieruchomości należy rozumieć stan zagospodarowania, stan prawnym stan techniczno-użytkowy, a także stan otoczenia nieruchomości, w tym wielkość, charakter, stopień zurbanizowania miejscowości, w której nieruchomość jest położona. Stosownie natomiast do treści w art. 154 ust 1. uogn wyboru właściwego podejścia oraz metody i techniki szacowania nieruchomości dokonuje rzeczoznawca majątkowy, uwzględniając w szczególności cel wyceny, rodzaj i położenie nieruchomości, jej przeznaczenie w planie miejscowym, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, stan jej zagospodarowania oraz dostępne dane o cenach, dochodach i cechach nieruchomości podobnych. Aktualnie w niektórych sprawach, gdzie nie ma precyzyjnego określenia w przepisie dat stanu, przeznaczenia i poziomu cen występują wątpliwości. Brak możliwości zastosowania wprost przepisu prawa pociąga za sobą konieczność ustalenia sposobu postępowania na podstawie szczegółowej analizy celu wyceny, gdyż

wartości nieruchomości, które określa, muszą być przydatne dla celu dla którego zostały określone. Takie uprawnienie przyznaje i taki obowiązek nakłada na rzeczoznawcę majątkowego przepis art. 154 ust. 1 uogn. Podkreślić należy, że zgodnie z cytowanym przepisem przeznaczenie nieruchomości jest odrębnym czynnikiem, który uwzględnia się przy określaniu wartości nieruchomości. Czynnikiem przeznaczenie nieruchomości nie jest uzależniony od tego, kto w czasie uchwalania planu miejscowego (lub studium gminnego) był właścicielem nieruchomości. Trudno bowiem sobie wyobrazić sytuację, że gdyby poprzedni właściciel nie utracił własności nieruchomości, to jej obecne przeznaczenie w planie miejscowym lub studium gminnym było by inne niż to aktualnie. Ustalenia planu miejscowego wynikają z potrzeb rozwojowych gminy i z konieczności zapewnienia ładu przestrzennego w gminie, a prawo własności uwzględnia się głównie w kontekście rekompensowania skutków dokonanych ustaleń. Mogą one powodować dla właścicieli nieruchomości skutki zarówno pozytywne (wzrost wartości nieruchomości) jak i negatywne (zmniejszenie się wartości nieruchomości).

Uwzględniając powyższe zastanowić się zatem należy, jak rzeczoznawca majątkowy określałby wartość nieruchomości w celu ustalenia odszkodowania na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych, gdyby nie obowiązywało rozporządzenie z 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego, w szczególności z jakiej daty należałoby przyjąć przeznaczenie nieruchomości na potrzeby takiej wyceny.

Kierując się celem wyceny odwołać należy się ponownie do argumentu użytego wcześniej, iż powódce służy jedno roszczenie, które może być realizowane na różne sposoby. Podkreślić przy tym trzeba, iż podstawowym sposobem regulacji jest przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby istniała obecnie możliwość restytucji to powódka otrzymałaby nieruchomości 2 ich aktualnym przeznaczeniem. Dysponowałaby zatem prawem majątkowym, na wartość którego niewątpliwym wpływ miałyby aktualne przeznaczenie nieruchomości. Co bardzo istotne okoliczność ta nie rodziłaby po stronie powódki konieczności zwrotu jakichkolwiek nakładów. Z tego natomiast płynie wniosek, że także przyznawane odszkodowanie musi być adekwatne do rynkowej wartości nieruchomości zgodnej z jej aktualnym przeznaczeniem.

Nadto analogiczny argument można wywieść posługując się treścią przepisów art.63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w RP (odszkodowanie ustala się według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości) w zw. z art. 134 ust. 4 uogn.

Słuszny jest pogląd, że gdyby powódka Parafia nie utraciła własności nieruchomości, ich przeznaczenie byłoby obecnie takie jakie wynika z aktualnego planu (bez działań i nakładów z jej strony). A ponieważ rzeczywista szkoda jest równa kwocie jaką zainteresowana strona mogłaby obecnie uzyskać na rynku za nieruchomość, gdyby w latach ubiegłych nie odebrano jej własności tej nieruchomości albo gdyby obecnie zwrócono jej tę nieruchomość, uprawniony jest wniosek, że przy określaniu wartości nieruchomości dla celu ustalenia odszkodowania za nieruchomości kościelnych osób prawnym przejęte na rzecz Państwa przyjmować należy przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.”

Rozważania te Sąd w niniejszym składzie w całej rozciągłości podziela i w konsekwencji stoi na stanowisku, że wysokość odszkodowania na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. ustala się według stanu nieruchomości przejętej na dzień utraty praw przez powódkę i cen z chwili obecnej, czemu dał wyraz w postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego z dnia 6 lipca 2016 r.

Mając wszystkie powyższe rozważania na względzie, Sąd punkcie 2 wyroku zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 2.903.095 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 3 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

Sąd ustaloną przez biegłego łączną wartość całej nieruchomości przejętej na kwotę 2.950.219 zł pomniejszył o wartość działki nr (...), która została powódce przywrócona. I tak, z kwoty 2.950.219 zł Sąd odjął ustaloną wartość działki nr (...) w kwocie 47.124 zł.

Sąd nie podzielił przy tym stanowiska powódki, że dokonanie regulacji co do całego przedmiotu objętego pozwem, niezależnie od ostatecznego sposobu regulacji jest równoznaczne z uwzględnieniem powództwa w całości.

Istotnie regulacja dotyczyła całej nieruchomości, co do której zgłoszono roszczenie w pozwie. Niemniej jednak powódka wartość swego roszczenia oszacowała na lewo tę 3.000.000 zł. Skoro ostatecznie wartość roszczenia, co do całej objętej pozwem nieruchomości, okazała się niższa - 2,950.219 zł), powództwo w pozostałej części należało oddalić, tale by nie pozbawiać powódki możliwości zaskarżenia wyroku co do wysokości zasądzonej kwoty. Ponadto powódka domagając się w pierwszej kolejności przyznania nieruchomości zamiennych w pkt 6 pozwu wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa na swoją rzecz 3.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Orzeczenie oddalające powództwo w części obejmuje zatem również roszczenie o zapłatę odsetek za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia 2 czerwca 2017 r.

O odsetkach ustawowych za opóźnienie od zasądzonego roszczenia Sąd orzekł na podstawie art 481 § 1 k.c., ustalając początek ich biegu na dzień następujący po wydaniu wyroku. Dopiero bowiem w toku niniejszego postępowania regulacyjnego został w sposób jednoznaczny ustalony sposób realizacji roszczenia powodowej Parafii, jak również ustalono podmiot odpowiedzialny za zapłatę odszkodowania. W konsekwencji, nie sposób uznać, aby pozwany pozostawał w zwłoce ze spełnieniem świadczenia przed wydaniem wyroku, tym bardziej, że powódka nigdy nie wezwwała właściwej statio fisci Skarbu Państwa do dobrowolnego spełnienia świadczenia.

O kosztach procesu przeciwko Agencji (...) Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Zdaniem Sądu w niniejszej sprawie zachodzi taki szczególnie uzasadniony wypadek. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 czerwca 2017 r. w sprawie (...), w którym zmienił orzeczenie sądu I instancji i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu, poniesionymi przez pozwanych przed sądem I instancji wyraził pogląd, że „W okolicznościach sprawy strona powodowa została w pewnym sensie zmuszona do wdania się w spór sądowy z uwagi z jednej strony} na zmianę przepisów prawa, a z drugiej z powodu przewlekłości prac Komisji Majątkowej w rozpoznaniu jej wniosku. Koszty te nie powstałyby zatem, gdyby państwo od początku w sposób przejrzysty uregulowało możliwość skutecznej restytucji przez osoby kościelne ich praw do nieruchomości, a wyznaczony do załatwienia tych spraw organ działał z wymaganą sprawnością”. Argumentacja ta, zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, ma znaczenie z punktu widzenia udziału w postępowaniu w charakterze pozwanej Agencji (...). Prawidłowe bowiem działanie Komisji Majątkowej, za którą ostatecznie odpowiedzialny jest Skarb Państwa, nie pociągałoby konieczności pozwania w niniejszej sprawie Agencji (...). Przy tym udział tego podmiotu w niniejszym procesie nie był od początku bezzasadny. Dopiero bowiem przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości dało podstawy do ustalenia braku odpowiedzialności pozwanej z tytułu roszczenia regulacyjnego realizowanego na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k.

O kosztach procesu przeciwko Skarbowi Państwa orzeczono na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznaczącej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu. Powódka wygrała sprawę prawie co do całości żądania.

Na koszty poniesione przez powódkę złożyły się: wynagrodzenie pełnomocnika powódki w stawce minimalnej wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 7.217 zł, ustalone na podstawie § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r, w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu - t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 490), zaliczka na poczet opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego w kwocie 5.000 zł oraz zaliczka na poczet opinii biegłego geodety w kwocie 2.000 zł. Łącznie powódka poniosła koszty w wysokości 14.217 zł. Tym samym Sąd zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 14.217zł, w tym 7.200 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt 5a wyroku).

Ponadto Sąd Okręgowy na podstawie art. 113 ust. 1 i 2 u.k.s.c., nakazał ściągnąć od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 18.748,25 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych (pkt 5b wyroku). Łącznie wydatki związane z opiniami biegłych wyniosły 25.748,25 zł (wynagrodzenie biegłego J. M. 20.971,54 zł, wynagrodzenie biegłego M. S. (2) 4.812,71 zł), przy czym do kwoty 7.000 zł zostały one pokryte z zaliczek.

Powyższy wyrok w zakresie punktów 1, 2 oraz zaskarżył apelacją pozwany Skarb Państwa, zarzucając:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu wszechstronnej oceny dowodów z dokumentów, pominięciu istotnej dla sprawy treści, co skutkowało wadliwym ustaleniem, że powodowa Parafia była właścicielem spornych nieruchomości, które zostały przejęte przez Skarb Państwa w sytuacji, gdy z treści dokumentów jednoznacznie wynika, że właścicielem przedmiotowych nieruchomości była Katolicka (...) K. w S. (fakt ten wynika min. z protokołu przejęcia 28.03.1950 r.);

2. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. i w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu

dokonania wszechstronnej oceny dowodów z dokumentów, pominięciu istotnej dla sprawy treści oraz pominięciu faktów bezspornych, co skutkowało pominięciem istotnych dla sprawy okoliczności faktycznych w sytuacji, gdy z dokumentów wynika, że przedmiotowe nieruchomości nie stanowiły gospodarstwa rolnego proboszcza, że nie były przeznaczone na utrzymanie proboszcza, przy czym część nieruchomości została wyłączona od przejęcia, tj. 5.00.00 ha, przeznaczona bowiem została na utrzymanie księdza proboszcza jak wynika z protokołu dodatkowego w sprawie przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej Katolickiej Gminy K. w S. pow. R. gm. M. z dnia 23 kwietnia 1951 r., niezależnie od pozostawienia 2.80.90 ha na probostwo, ogród, rolę, łąkę i stodołę (oraz 0.28.10 ha na cele kultu religijnego);

3. naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak ustaleń faktycznych i dostatecznego wyjaśnienia, czy uznanie legitymacji czynnej powoda w niniejszej sprawie zostało oparte na ocenie istnienia tożsamości prawnej powodowej Parafii i osoby prawnej - Katolickiej Gminy K. w S., która utraciła nieruchomości w wyniku przejęcia na rzecz Państwa, czy też poprzez ustalenie istnienia następstwa prawnego pomiędzy tymi podmiotami;

4. naruszenie art. 61 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powodowa Parafia była podmiotem uprawnionym do wszczęcia postępowania regulacyjnego a obecnie jest podmiotem uprawnionym do żądania przeprowadzenia regulacji w sposób określony w art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3 cyt. ustawy w sytuacji, gdy z art. 61 ust. 1 cyt. Ustawy wynika, że stosownych roszczeń może dochodzić tylko kościelna osoba prawna, której przysługiwało prawo własności upaństwowionych nieruchomości, ewentualnie następca prawny takiej osoby, zaś z ustaleń poczynionych przez Sąd wynika, że właścicielem przedmiotowych nieruchomości była Katolicka (...) K. w S. nie zaś powodowa Parafia;

5. naruszenie art. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w zw. z art. 35 k.c. w zw.(...) (...) i (...) (...) K.P.K, z 1983 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu tych przepisów w sytuacji, gdy z ustaleń Sądu wynika, że właścicielem spornych nieruchomości była Katolicka (...) K. w S., tj. podmiot który utracił podmiotowość prawną i którego wszelki majątek przeszedł na nadrzędną kościelną osobę prawną tj. na diecezję, ewentualne (...);

6. art. 59 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu tego przepisu w sytuacji, gdy z ustaleń Sądu wynika, że właścicielem spornych nieruchomości była Katolicka (...) K. w S., tj. podmiot który utracił podmiotowość prawną i którego wszelki majątek przeszedł na nadrzędną kościelną osobę prawną tj. na diecezję, ewentualne (...);

7. art. I i art. XVI Konkordatu pomiędzy S. Apostolską a Rzeczą pospolitą Polską z dnia 10 lutego 1925 r. w zw. z (...) i (...) (...) K.P.K. z 1917 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że Powodowa Parafia i Beneficjum proboszczowskie przy Kościele (...) w S. to ten sam podmiot, gdy kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego obowiązujące na mocy postanowień Konkordatu wyraźnie odróżniały „kościół” i „beneficja proboszczowskie”, które były osobami moralnymi od parafii, które były tylko jednostkami terytorialnymi nie wyposażonymi w osobowość prawną;

8. art. I i XVI Konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską z dnia 10 lutego 1925 r. w związku z (...) i 216 K.P.K. z 1917 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że na gruncie tych przepisów parafie były wyposażone w osobowość prawną;

9. art. 36 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego {Dz.U. Nr 34, poz. 311 ze zm.) oraz art. 33 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej parafie miały osobowość prawną, w sytuacji gdy nie istniał żaden przepis prawa, który przyznawał parafiom osobowość prawną;

10. art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t ze zm. - cyt. ustawa z 1989 r.) oraz w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2011.18.89 - dalej cyt. jako ustawa zmieniająca) przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powodowej Parafii przysługuje roszczenie o zasądzenie odsetek ustawowych od kwoty zasądzonej tytułem odszkodowania, że pozwany pozostaje w zwłoce od dnia następnego po dniu wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji, w sytuacji gdy art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z 1989 r. traktujący o przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości nie przyznaje kościelnej osobie prawnej roszczenia o zasądzenie odsetek ustawowych, nadto takie roszczenie nie zostało zgłoszone przez stronę powodową we wniosku inicjującym postępowanie regulacyjne, zaś wyrok uwzględniający powództwo w sprawie regulacyjnej ma charakter prawnokształtujący i skutek konstytutywny takiego wyroku następuje w dacie jego uprawomocnienia się.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa w całości, a ewentualnie domagał się uchylecia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Jednocześnie pozwany wniósł o zasądzenie kosztów procesu przed Sądem I i II instancji według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie w nieznacznym zakresie.

Sąd Okręgowy na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, ocenionego bez przekroczenia granic określonych treścią art. 233 § 1 k.p.c. dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych oraz trafnie określił ich prawne konsekwencje. Ustalenia te oraz ich prawną ocenę - z zastrzeżeniem jedynie rozstrzygnięcia o odsetkach - Sąd Apelacyjny podziela, przyjmując je jako własne.

Wbrew stanowisku prezentowanemu w apelacji, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej i wszechstronnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, nie pomijając przy tym wymienionych w apelacji dokumentów. Okoliczność natomiast, że na ich podstawie Sąd pierwszej instancji doszedł do odmiennych, aniżeli skarżący, wniosków nie oznacza jeszcze naruszenia ani art. 233 § 1 k.p.c. ani art. 328 § 2 k.p.c. Odnośnie podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia tego ostatniego przepisu wskazać należy, że skoro zaskarżone orzeczenie poddaje się kontroli instancyjnej a treść uzasadnienia w pełni pozwala na procedowanie przed sądem drugiej instancji, o naruszeniu tego przepisu w realiach

analizowanej sprawy nie może być mowy. Należy również zauważyć, że powyższe zarzuty są ściśle powiązane z podnoszonymi w apelacji zarzutami naruszenia prawa materialnego.

Za niezasadne uznać trzeba wszystkie rozliczne podniesione przez skarżącego zarzuty związane z rzekomym brakiem legitymacji czynnej powodowej parafii i jej następstwa prawnego po Katolickiej Gminie K. w S.. Sąd Apelacyjny oczywiście aprobuje stanowisko, że roszczeń w trybie postępowania regulacyjnego może dochodzić tylko kościelna osoba prawna, której przysługiwało prawo własności upaństwowionych nieruchomości, ewentualnie jej następcą prawny. Wbrew wywodom apelacji powódka spełnia jednak te kryteria. Mianowicie pomiędzy wskazaną w protokole przejęcia nieruchomości z dnia 28 marca 1950 r. Katolicką Gminą K. w S. oraz ujawnionym w księdze wieczystej w charakterze właściciela Katolickim P. w S. a powódką zachodzi tożsamość.

W odniesieniu do Katolickiej Gminy K. w S. należy wyjaśnić, iż była ona tworem prawnym wprowadzonym przez pruską ustawę z dnia 20 czerwca 1875 r. o prawach zarządu majątkiem w katolickich gminach kościelnych (GS Nr 20, nr (...)). Po I wojnie światowej na terytoriach dawnej Polski, które odzyskały niepodległość, aktem prawnym regulującym stosunki Kościoła (...) z Państwem Polskim był Konkordat z 10 lutego 1925 r. pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską (Dz. U. z 1925 nr 72 poz. 501 i 502). W jego artykule I przewidziano, że K. (...), bez różnicy obrządków, korzystać będzie w Rzeczypospolitej Polskiej z pełnej wolności. Państwo zapewnia K. swobodne wykonywanie Jego władzy duchownej i jego jurysdykcji, jak również swobodną administrację i zarząd sprawami i jego majątkiem, zgodnie z prawami boskimi i prawem kanonicznym. W artykule XVI Konkordatu wskazano natomiast, że wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne mają, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania, posiadania i administrowania według prawa kanonicznego swego majątku ruchomego i nieruchomego, jak również prawo stawiania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych praw cywilnych. W artykule XXIV Rzeczypospolita Polska uznała prawo osób prawnych kościelnych i zakonnych do wszystkich majątków ruchomych i nieruchomych, kapitałów, dochodów oraz innych praw, które te osoby prawne posiadają obecnie na obszarze Państwa Polskiego, jak również zgodziła się, aby wspomniane powyżej prawa własności w razie, gdyby nie były jeszcze wpisane do ksiąg hipotecznych na imię posiadających je osób prawnych ((...) O., poświadczonej przez właściwą władzę cywilną.

Wkrótce po wejściu w życie konkordatu biskupi stwierdzili, że dalsze istnienie gmin kościelnych narusza autonomię K., wynikającą z art. I Konkordatu. W świetle orzeczeń Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1930 r. ((...)) oraz z 20 listopada 1931 r. ((...)) i Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 14 maja 1927 r., OSP 1927, poz. 292 utraciły z chwilą wejścia w życie konkordatu przepisy pruskiego powszechnego prawa krajowego i ustawy z dnia 20 czerwca 1875 r. w przedmiocie ustroju gmin kościelnych jako podmiotów prawnych majątku kościelnego i jednostek administracyjnych moc obowiązującą. Przepisy ustawy z dnia 20 czerwca 1875 r. były bowiem sprzeczne z ustawodawstwem świeckim, tj. art. I, XV, XXV konkordatu. Z chwilą wejścia w życie konkordatu gminy kościelne przestały istnieć a w miejsce ich weszły osoby prawne uznane w ich zakresie przez prawo kanoniczne, albowiem ze stanowiska przeciwnego wytworzyłaby się w ustroju majątkowym kościoła dwoistość, mianowicie istniałyby obok jednostek prawa kanonicznego dawne gminy kościelne, co nie da się pogodzić z celem konkordatu. Wobec powyższego należy stwierdzić, że w dacie sporządzenia protokołu przejęcia nieruchomości przez Państwo Katolicka Gmina K. w S. nie mogła być właścicielem przejmowanych nieruchomości, a zatem ujawnienie jej w protokole jako dotychczasowego właściciela nie odzwierciedlało rzeczywistego stanu prawnego.

Kolejno należy wyjaśnić, że zgodnie z kanonem (...) Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. beneficjum było jednostką prawną, ustanowioną na stałe przez kompetentnego zwierzchnika kościelnego, a składającą się z urzędu świętego i prawa poboru dochodów z wyposażenia połączonego z tym urzędem. Zarząd majątkiem beneficjalnym znajdował się w rękach posiadacza, a ograniczenie zarządu mogło wynikać tylko z przepisów prawa kanonicznego. Zarząd beneficjum był kontrolowany przez biskupów diecezjalnych, którzy mogli go częściowo ograniczać np. co do terminów i wysokości kontraktów dzierżawnych, a także w zakresie zapobiegania nieracjonalnej gospodarce, która mogłaby umniejszyć majątek kościelny. Skoro, beneficjum związane było na stałe z urzędem kościelnym, oczywistym jest, że w przypadku parafii, beneficjum odnieść należało do dóbr nadanych proboszczowi tej parafii.

Po II wojnie światowej orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmowało, że konkordat z 1925 r. utracił moc obowiązującą na podstawie uchwały Rady Ministrów z 12 października 1945 r., co spowodowało również utratę mocy obowiązującej przepisów prawa kanonicznego. Od tego momentu o istnieniu osobowości prawnej tych jednostek decydowało ustawodawstwo polskie.

Stanowisko pozwanego, że przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) nie istniał żaden przepis prawa, który przyznawał parafiom osobowość prawną jest słuszne. Nie istniały jednak także przepisy regulujące następstwo prawne po jednostkach kościelnych, które przed 1945 r. miały osobowość prawną. Nie było również żadnych uregulowań, które pozwalałyby przyjąć, że beneficja czy też podmioty określane wcześniej jako kościoły parafialne zostały zlikwidowane, a ich majątek przejęły inne osoby prawne. Nie mogły to być w szczególności diecezje, które również nie miały wyraźnie przyznanej przepisami prawa polskiego osobowości prawnej. Sytuacja prawna diecezji nie różniła się zatem od sytuacji beneficjów czy kościołów parafialnych.

Należy przy tym wskazać, że na równi z przyznaniem osobowości prawnej w drodze ustawy lub opartych na niej przepisów (por. art. 36 ustawy z dnia 18 lipca 1950r. Przepisy ogólne prawa cywilnego, Dz. U. Nr 34, poz.311 i art. 33 k.c.), traktowano jej uznanie przez ustawodawcę w stosunku do dotychczas istniejących kościelnych jednostek organizacyjnych. Znajdowało to odzwierciedlenie tale w ustawodawstwie (por. np. art. 1 i 2 dekretu z 31. 12. 1956r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych - Dz. U. z 1957r., Nr 1, poz. 6), jak i w orzecznictwie (por. np. uchwałę S.N. z dnia 24 stycznia 1968r, III CZP 86/67, OSNC z 1986, z.6, poz. 100). Wobec powyższego nie powinno budzić wątpliwości, że sam ustawodawca uznawał, że osobowość prawną mają parafie, a tego rodzaju instytucje jak „kościół parafialny” czy „beneficjum” traktując jedynie jako elementy majątkowe struktury kościelnej, zarządzane przez właściwe kościelne osoby prawne.

Następnie, z dniem 23 maja 1989r. weszła w życie ustawa z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do (...) (Dz. U. z 2013r., poz. 1169 ze zm.). W jej art. 7 ust.1 pkt. 5 wprost już wskazano, że terytorialne jednostki organizacyjne K. w postaci parafii są osobami prawnymi. Zgodnie zaś z art. 72 ust. 1 pkt. 113 oraz ust. 2 ustawy, dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące, w dniu wejścia w życie ustawy, osoby prawne jest wymienienie ich: w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję przez wejściem w życie ustawy wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa (schematycznie diecezjalnym); decyzjach o nie zgłoszeniu zastrzeżeń przeciwko parafii, wydanych na podstawie art. 1 i 2 dekretu z 31 grudnia 1956r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, a w przypadku gdy osoba prawna nie jest wykazana w dokumentach w ust. 1, w przesłanym przez władze kościelne organom administracji państwowej wymienionym w art. 13 ust.2 w terminie 6 miesięcy wykazie. Celem art. 72 nie było przyznanie osobowości prawnej z dniem wejścia w życie ustawy, ale uznanie osobowości prawnej instytucji kościelnych, które wcześniej uzyskały taką osobowość na podstawie prawa kanonicznego (por. post. S.N. z dnia 10.07.2009r., II CSK 69/09), Powodowa parafia była ujęta w wydanych drukiem przez Archidiecezję (...) rocznikach z 1870 r., 1889 r., 1923 r., 1938 r., 1947 r., 1968 r. oraz 1988 r. i nie podważa tego stanowiska fakt, że do 1968 r. w rocznikach tych nie pojawia się w tym kontekście wprost sformułowanie „parafia”. Trzeba tu zauważyć, że dopiero od 1938 r. roczniki te sporządzone są w języku polskim, po wtóre, dopiero od 1968 r. nie mają formy niezwykle skrótowej. Wreszcie w pierwszym znajdującym się w aktach sprawy roczniku zawierającym poszerzone opisy dot. parafii (z 1968 r.) wprost wskazano, że parafia w S. została erygowana zapewne w XIII w., a później przełączona została do M., zaś prawa parafialne obecny kościół otrzymał z powrotem w 1868 r. od abpa L..

Należy także zauważyć, że przyjęcie utraty przez kościelne osoby prawnej ich osobowości prawnej, wskutek zerwania Konkordatu z 1925 r., prowadziłyby do uznania, że całe mienie kościoła i jego jednostek automatycznie przestałyby być mieniem kościelnym a Państwo mogłoby je przejąć bez żadnych szczególnych przepisów o jego przeznaczeniu. Tak się jednak nie stało, natomiast w wyniku stosownych działań uchwalona została ustawa z 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych, zgodnie z którą na własność Skarbu Państwa zostały przejęte wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych. W art. 1 ust. 2 ustawy, proboszczom pozostawiono część kościelnych nieruchomości ziemskich jako „podstawę ich zaopatrzenia” (do 100 ha w województwie (...) - art. 4 ust. 2 ustawy). W przypadku nieobjęcia kościelnych nieruchomości ziemskich

ustawą z 1950 r. nie powinno budzić wątpliwości, że nieruchomości takie, jako związane z parafią poprzez urząd proboszcza, pozostały w majątkach parafii, ponieważ art. 7 ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa(...) nie przewidział feudalnej instytucji beneficjum jako osoby prawnej, jak również kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. nie nadał beneficjom osobowości prawnej. Beneficjum związane było z rzymskokatolickim kościołem parafialnym. Należy zatem uznać, że to parafia miała prawo władać powierzonym jej majątkiem, a czynił to w jej imieniu proboszcz. Rozumiała to i szanowała nawet komisja przejmująca majątek w 1950 r., skoro stroną dla jej działań był właśnie proboszcz, a nie inny przedstawiciel kościoła, np. kurii diecezjalnej. Zatem nie ma podstaw, aby wywodzić, że następcą Katolickiej Gminy K. w S. była diecezja. Wspomniany podmiot był bowiem po drugiej wojnie światowej utożsamiany z Parafią K. R.-Katolickiego w S..

W świetle powyższych rozważań, zdaniem Sądu Apelacyjnego nie może budzić żadnych wątpliwości tak ciągłość prawna między podmiotem ujawnionym w księdze wieczystej w chwili przejścia na rzecz Państwa opisanych w pozwie nieruchomości a powódką, jak i fakt posiadania przez nią legitymacji czynnej do wystąpienia w niniejszym procesie. Tym samym wszystkie podniesione w tym zakresie przez pozwanego zarzuty są chybione.

Nieskuteczne okazały się także zarzuty zmierzające do podważenia zasadności wszczęcia postępowania regulacyjnego i wskazujące na naruszenie art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa (...) w zw. z art. 1 ust. 1 i 2 w zw. z art. 4 ust. 1- 3 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego przez ich niewłaściwą wykładnię.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 i 2 w zw. z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego na własność Skarbu Państwa przechodziły wszystkie nieruchomości ziemskie należące do kościoła lub jego jednostek organizacyjnych bez względu na ich formę prawną oraz cele, na jakie dotychczas obracane były dochody z tych nieruchomości. Wyjątek stanowiły gospodarstwa rolne proboszczów, o ile nie przekraczały wskazanych norm powierzchniowych - na terenie województwa (...) było to 100 ha. Jest niesporne, że przejęta nieruchomość nie przekraczała tej normy, że została przejęta przez Skarb Państwa niemal w całości oraz że nie została wydana decyzja wydzielająca gospodarstwo rolne proboszczowi.

Przepis art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy wskazuje, że przywrócenie własności ma obejmować nieruchomości przejęte w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Zakres tej normy obejmuje zatem wszystkie nieruchomości, co do których istniał obowiązek wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza, lecz decyzja o takim wydzieleniu nie zapadła. Celem ustawodawcy było stworzenie sytuacji prawnej, która istniałaby, gdyby ustawę o przejściu dóbr martwej ręki prawidłowo stosowano, zatem pozostawienie parafiom gospodarstw proboszczowskich w dopuszczalnych powierzchniowo normach.

Błędnie skarżący wywodzi, że przesłanką zwrotu nieruchomości jest wykazanie, że wchodziła ona w skład gospodarstwa rolnego, które było przeznaczone na uposażenie proboszcza, nie zaś na inne cele. Z art. 4 ust. 1 ustawy o przejściu dóbr martwej ręki jednoznacznie wynika, że cele, „na jakie dotychczas obracane były dochody z tych nieruchomości” są nieistotne z punktu widzenia przejścia na własność Skarbu Państwa.

Wobec powyższego nie ma znaczenia powoływana przez pozwanego okoliczność przeznaczenia przedmiotowych nieruchomości na inne cele aniżeli utrzymanie proboszcza. Istotne jest bowiem, że nieruchomości te składały się na gospodarstwo rolne pozostające w posiadaniu proboszcza, co wynika wprost z opisu nieruchomości w protokole przejścia. Z protokołu nie wynika, aby znajdowała się w posiadaniu osoby innej niż proboszcz i faktu tego nie zmienia wydzierżawienie części nieruchomości.

Prawdą jest, że w przypadku powódki w wykonaniu ustawy z dnia 20 marca 1950r. nie przejęto nieruchomości o obszarze 5.00,00 ha wpisanej do KW S. tom 43 karta 1 (a następnie KW nr (...)), która została przeznaczona na utrzymanie K. Proboszcza. Niemniej jednak nie można uznać, aby stanowiło to prawidłowe wykonanie ustawy z dnia 20 marca 1950 r., albowiem nie uwzględniono jej podstawowych założeń i pominięto, że zgodnie z nimi w niniejszym

przypadku suma wszystkich niemchomości przejętych i pozostawionych jako gospodarstwo rolne proboszcza nie przekraczała 100 ha.

Decydujące znaczenie ma bowiem wola ustawodawcy wyrażona w ustawie z dnia 20 marca 1950r., w której poręczał proboszczom niemchomości ziemskie w granicach określonych w art. 4 ust. 2. Co istotne, określenie charakteru niemchomości, tj. określenie czy stanowi ona gospodarstwo rolne proboszcza i w związku z tym nie podlega przejęciu na własność Państwa bądź określenie, czy stanowi nadwyżkę ponad granicę obszaru podanego w art. 4 ust.2, w konsekwencji podlegającą przejęciu na własność Państwa - wymagało orzeczeń wymienionych w ustawie organów administracji państwowej. W art. 1 ust.1 i art.2 ust.1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. przewidziano przejście z mocy prawa nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych na własność Państwa. W odniesieniu jednak do niemchomości znajdujących się w posiadaniu proboszczów przejęcie ich nadwyżek ponad powierzchnię określoną w art. 4 ust. 3, wymagało czynności ustalających i na ich podstawie wydania orzeczeń przez upoważnione do tego organy (por. uchwała SN z dnia 22.04.1961r., I CO 11/66, OSNC 1962/1/3). Odpowiednie orzeczenie właściwego organu administracji państwowej było też konieczne dla wyłączenia gospodarstwa rolnego proboszcza spod przejścia jego własności na mocy ustawy z dnia 20 marca 1950 r. Brak takiego orzeczenia wywoływał dla parafii ujemne skutki prawne i to bez względu na nadal widniejące wpisy do ksiąg wieczystych. Dopóki parafia nie uzyskała koniecznego orzeczenia, dopóty nieruchomość traktowana była jako przejęta z mocy prawa na własność państwa (por. post, S.N. z 20.01.1961r., III CO 36/60, OSNC z 1962/2/57).

Skoro więc w rozpatrywanej sprawie nie zostały wydane orzeczenia określające gospodarstwo rolne proboszcza i nadwyżkę obszaru gospodarstwa rolnego ponad gospodarstwo proboszcza, to już z tej przyczyny uzasadniona była ocena o ziszczeniu się przesłanek z art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z (...) poz. 1169 ze zm.). Przejęto bowiem w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręk nieruchomości powódki, bez wydzielenia z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów tj. gospodarstw rolnych uznanych orzeczeniem właściwego organu administracyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił natomiast stanowisko skarżącego, że doszło do naruszenia art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z 1989 r. oraz w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa (...) (Dz. U. 2011.18.89), choć nie w takim zakresie, jak wskazuje na to skarżący, którego zdaniem odsetki za opóźnienie w zapłacie od zasądzanego roszczenia powódce nie należą się w ogóle. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że postępowanie regulacyjne ma zmierzać przede wszystkim do odzyskania utraconych nieruchomości. Dopiero jeśli to jest niemożliwe, obowiązkiem Sądu jest rozważanie możliwości przyznania nieruchomości zamiennych, a odszkodowanie należy się powódce dopiero w razie braku możliwości uzyskania zaspokojenia w naturze. Wyrok zasądający odszkodowanie, jako kończący postępowanie regulacyjne, ma charakter konstytutywny. Stwarza między stronami nowy stan prawny od chwili uprawomocnienia. Dopiero w tym momencie po stronie pozwanej powstaje obowiązek spełnienia świadczenia pieniężnego, O opóźnieniu w rozumieniu art. 481 § 1 k.c. (zwłoka nie jest przesłanką zasądzenia odsetek) można mówić zatem od dnia następnego po uprawomocnieniu się wyroku, czyli w myśl art. 363 § 1 k.p.c. po wydaniu orzeczenia co do istoty sprawy przez sąd drugiej instancji.

Uwzględniając powyższe, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmieniono wyrok jedynie poprzez orzeczenie odsetek od dnia następnego po wydaniu wyroku przez Sąd Apelacyjny, a w pozostałej części, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację oddalono.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c., stosowanego odpowiednio przed sądem drugiej instancji zgodnie z art, 108 §

1 zd. 1 i 391 § 1 k.p.c. Powodowa parafia uległa bowiem wyłącznie co do nieznaczącej części roszczenia, tj. co do odsetek ustawowych od kwoty żądania głównego od 3 czerwca 2017 r. do 28 marca 2018 r. Na koszty poniesione przez powódkę złożyło się wynagrodzenie adwokata ustalone na podstawie § 10 ust. 1 pkt w zw. z § 2 pkt 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. doz. 1800 ze zm.

Mikołaj Tomaszewski Małgorzata Kaźmierczak Jan Futro